

ชื่อเรื่องวิทยานิพนธ์ องค์ประกอบทางเคมีและฤทธิ์ต้านจุลชีพของน้ำมันระเหยง่ายจากผลของพืชในสกุลแซนโทไซลุม

ชื่อผู้เขียน นางสาวโชติรส ไตวนิชย์

เกาส์ศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาเภสัชเวท

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

อ.ดร.สุนีย์ จันทรศกาว	ประธานกรรมการ
อ.ดร.ธนาภัทร พงศ์ศักดิ์	กรรมการ
อ.มนัสนันท์ บุญชู	กรรมการ
รศ.ดร.นิจศิริ เรืองรังษี	กรรมการ

บทคัดย่อ

จากการวิเคราะห์องค์ประกอบในน้ำมันระเหยง่ายที่กลั่นได้จากผลของพืช 4 ชนิดในสกุล *Zanthoxylum* โดยใช้ GC-MS เมื่อพิจารณาจาก retention time, รูปแบบการแตกตัวของมวลสาร, และเปรียบเทียบกับข้อมูล MS ของสารในฐานข้อมูล พบว่า น้ำมันระเหยง่ายดังกล่าวมีสารองค์ประกอบหลัก 3 ชนิดที่เหมือนกัน ได้แก่ β -Phellandrene, linalool และ limonene และสารองค์ประกอบรองที่เหมือนกัน คือ α -pinene, α -terpineol และ terpinen-4-ol ในน้ำมันระเหยง่ายจากผลของพืชแต่ละชนิดมีสารองค์ประกอบบางชนิดที่แตกต่างกันเช่น geranial, citral, neral และ neryl acetate พบในน้ำมันระเหยง่ายจากผลของ *Z. acanthopodium* เท่านั้น, β -caryophyllene และ ocimene พบเฉพาะในน้ำมันระเหยง่ายจากผลของ *Z. rhetsa*, น้ำมันระเหยง่ายจากผลของ *Z. myriacanthum* พบสาร geranyl acetate เป็นต้น น้ำมันระเหยง่ายจากผลของ *Z. myriacanthum* ที่มาจากแหล่งต่างกันจะมีปริมาณสารองค์ประกอบแตกต่างกัน

จากการศึกษาค่าคงที่ทางกายภาพของน้ำมันระเหยง่ายจากผลของพืชทั้ง 4 ชนิด พบว่า ค่าดัชนีหักเหของน้ำมันระเหยง่ายจากผลของพืชทั้ง 4 ชนิด ณ อุณหภูมิ $22 \pm 2^\circ \text{C}$ มีค่า 1.4672-1.4747, ค่าความถ่วงจำเพาะของน้ำมันระเหยง่ายจากผลสดและผลแห้งของ *Z. myriacanthum* มีค่า 0.85

จากการศึกษาฤทธิ์เบื้องต้นในการต้านจุลชีพของน้ำมันระเหยง่ายจากผลสดของพืชทั้ง 4 ชนิดและน้ำมันระเหยง่ายจากผลแห้งของ *Z. myriacanthum* ต่อเชื้อ *Trichophyton mentagophytes*, *Staphylococcus aureus* ATCC25923 และ *Escherichia coli* ATCC25922 โดยวิธี agar well diffusion พบว่า น้ำมันระเหยง่ายจากผลสดของ *Z. armatum* และ *Z. rhetsa* มีฤทธิ์ในการต้านเชื้อราดีที่สุด ฤทธิ์ปานกลาง คือ น้ำมันระเหยง่ายจากผลสดของ *Z. acanthopodium*, สำหรับน้ำมันระเหยง่ายจากผลแห้งของ *Z. myriacanthum* และ น้ำมันระเหยง่ายจากผลสดของ *Z. myriacanthum* มีฤทธิ์อ่อนที่สุด

ฤทธิ์ในการต้านเชื้อแบคทีเรีย พบว่าน้ำมันระเหยง่ายเข้มข้นจากผลของพืชทั้ง 4 ชนิด มีฤทธิ์ในการต้านเชื้อแบคทีเรีย *S. aureus* ได้ดีกว่าเชื้อ *E. coli* โดยน้ำมันระเหยง่ายที่มีฤทธิ์ดีที่สุดในการต้านเชื้อแบคทีเรียทั้ง 2 ชนิด คือ น้ำมันระเหยง่ายจากผลของ *Z. myriacanthum*

Thesis Title	Chemical Constituents and Antimicrobial Activity of Volatile Oil from Fruits of <i>Zanthoxylum</i> spp.	
Author	Miss Chotirose Tovanich	
M.Pharm.	Pharmacognosy	
Examining Committee	Lect. Dr. Sunee Chansakaow	Chairman
	Lect. Dr. Thanapat Songsak	Member
	Lect. Manasanant Bunchoo	Member
	Assoc. Prof. Dr. Nijsiri Ruangrungsi	Member

ABSTRACT

Hydrodistilled volatile oil of the fruits of four different species of *Zanthoxylum* yielded only three kinds of identical components when subjected to GC/MS analysis. The compounds were identified from their retention time, mass spectral fragmentation patterns and correlation with database MS data. β -Phellandrene, linalool and limonene were the major identical components identified in four species. The minor identical components were α -pinene, α -terpineol and terpinen-4-ol. The difference in chemical compositions of the four species of *Zanthoxylum* was observed in this study. Geranial, citral, neral and neryl acetate were the only constituents present in volatile oil of *Z. acanthopodium*; β -caryophyllene and ocimene were present in *Z. rhetsa*; and geranyl acetate was the component present only in *Z. myriacanthum*. The fruits of *Z. myriacanthum* collected in different localities showed the quantitative variability of the chemical principles.

The study of physical properties of volatile oil from four different species of *Zanthoxylum* showed that refractive index at temperature 22 ± 2 °C were 1.4672-1.4747.

Specific gravity (25 °C) of volatile oil from fresh and dried fruit of *Z. myriacanthum* were 0.85.

The antimicrobial activity of these volatile oils were tested against *Trichophyton mentagophytes*, *Staphylococcus aureus* ATCC25923, and *Escherichia coli* ATCC25922 by agar well diffusion method. It was found that the strong antifungal activity was observed in the volatile oil of *Z. armatum* and *Z. rhetsa*, moderate activity was observed in the volatile oil of *Z. acanthopodium* and mild activity was observed in the volatile oil of *Z. myriacanthum*. Antibacterial activity showed only with concentration oil. Observation of clear zone, all the volatile oils from four different species inhibited the growth of *S. aureus* better than *E. coli*. By comparison of four different species, the volatile oil from *Z. myriacanthum* showed the most active in antibacterial activity.